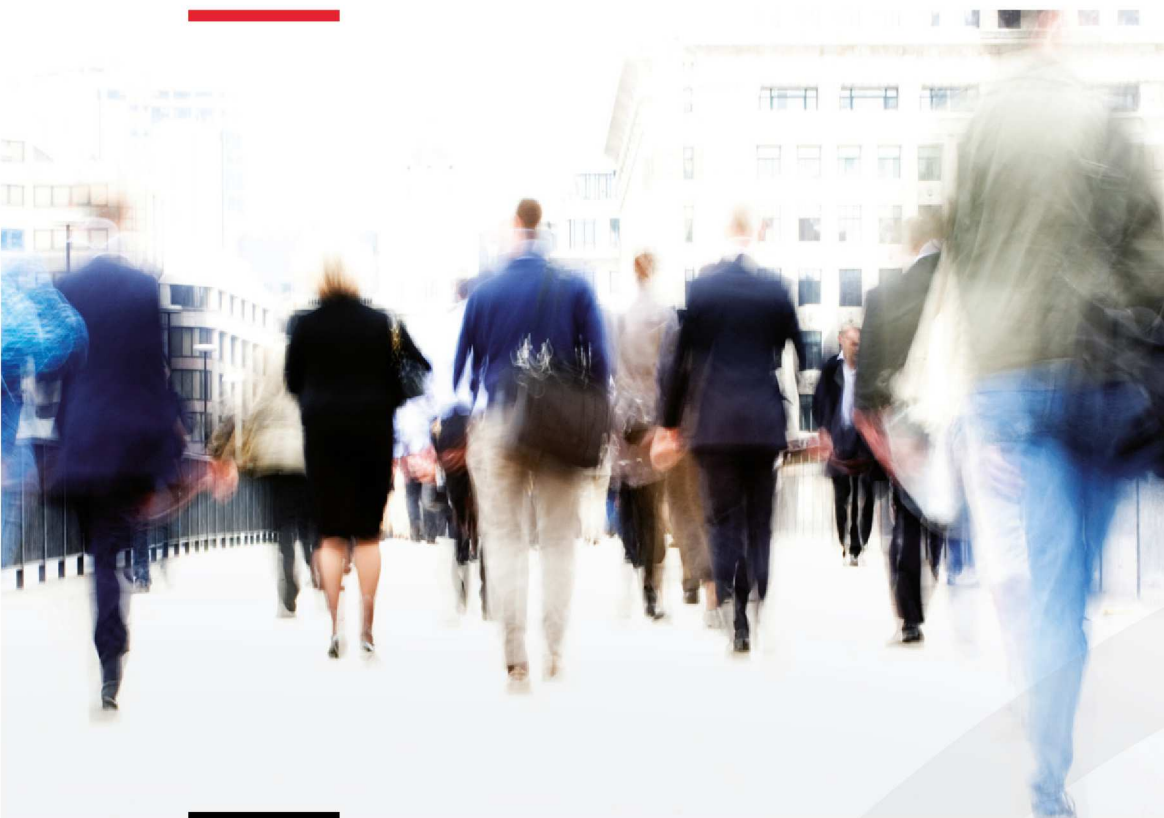


BASIS VOOR BELEID



## Evaluatie organisatie Tweede Kamerverkiezing 2017 in Groningen

Onderzoek en Statistiek Groningen heeft als kernactiviteiten instrumentontwikkeling voor en uitvoering van beleidsgericht onderzoek, het toegankelijk maken van grote hoeveelheden data uit verschillende bronnen, gegevensanalyse, projectevaluatie en dienstverlening bij overheidsmarketing.

# **Evaluatie organisatie Tweede Kamerverkiezing 15 maart 2017 in Groningen**

Michiel Mollema  
Frans Oldersma



## Inhoud

1. Inleiding .....	1
2. Stembureauleden.....	3
3. Voorafgaand aan de verkiezingsdag .....	7
3.1 Redenen voor opgave als stembureaulid	7
3.2 Instructie	8
3.3 Instructie iPad en stembureauApp	10
4. Het verloop van de verkiezingsdag .....	11
4.1 Stemlocatie	11
4.2 Gebruik iPad en stembureauApp	12
4.3 Vergoedingen en lunchpakket	12
4.4 Overige onderdelen verkiezingsdag	13
5. Vragen voor de voorzitters.....	17
5.1 Ophalen en terugbrengen van materialen	17
Samenvatting .....	19



# 1. Inleiding

Op 15 maart 2017 ging Nederland naar de stembus voor de verkiezing van de Tweede Kamer. De gemeente Groningen richtte daarvoor op 133 locaties stembureaus in. Bij deze verkiezing brachten 130.818 van de 157.993 stemgerechtigden hun stem uit. Het opkomstpercentage kwam uit op 82,2%. Bij de vorige Tweede Kamerverkiezing, in 2012, was het opkomstpercentage 77,1%.

Tabel 1.1 Opkomst bij verkiezingen

	Opkomst	Aantal
Tweede Kamerverkiezing 2010	81,4%	117.279
Provinciale Statenverkiezing 2011	58,4%	88.617
Tweede Kamerverkiezing 2012	77,1%	118.092
Europese Parlementsverkiezing 2014	38,9%	60.899
Gemeenteraadsverkiezing 2014	54,5%	89.894
Provinciale Statenverkiezing 2015	52,0%	82.026
Tweede Kamerverkiezing 2017	82,2%	130.818

Het Projectteam Verkiezingen van de gemeente Groningen wil ook dit jaar de gang van zaken rond de verkiezing evalueren. O&S Groningen is gevraagd deze evaluatie uit te voeren. Daartoe heeft zij een online enquête uitgezet onder alle stembureauleden en stembureauvoorzitters die bij de Tweede Kamerverkiezing zitting hebben genomen in een stembureau van de gemeente Groningen. In dit rapport staan de resultaten en enkele implicaties van deze evaluatie. We vergelijken de resultaten op sommige onderdelen met de eerdere evaluaties die door O&S Groningen zijn uitgevoerd. Er staan ten opzichte van de vorige evaluatie een aantal nieuwe vragen in de enquête. Deze gaan onder ander over het gebruik van de iPad en StembureauApp (SBA) en de voor- en/of nadelen die dit had voor het tellen van de stembiljetten.

In totaal zijn 1097 personen ingezet als (reserve)stembureaulid bij de Tweede Kamerverkiezing 2017. Alle leden zijn voor dit onderzoek door middel van een e-mail uitgenodigd. De enquête is door 475 deelnemers ingevuld. In totaal hebben 65 respondenten hun functie op het stembureau niet ingevuld. Tien stembureaumedewerkers gaven aan op de reservelijst gestaan te hebben en niet zijn opgeroepen om op een stembureau te gaan zitten. 76 personen zijn alleen ingezet als teller en hebben geen zitting genomen op een stembureau. De reserve-stembureau-medewerkers, de tellers en diegenen die geen functie hebben ingevuld zijn niet meegenomen in de analyses voor dit rapport. In totaal zijn 323 personen meegenomen in de analyse.

Tabel 1.2 Aantal respondenten per functie

	2017
Voorzitter	76
(plaatsvervangend) Voorzitter	57
Stembureaulid	189
Reservelid	10
Teller	78
Geen functie ingevuld	65
Totaal aantal respondenten	475

Voor dit onderzoek is aan zowel (plaatsvervangende) voorzitters als stembureauleden gevraagd hoe zij de organisatie van de verkiezingen hebben ervaren. Een aantal vragen is speciaal opgenomen voor de voorzitters. Dit jaar hadden de stembureaumedewerkers voor het eerst de beschikking over een iPad en toegang tot de StembureauApp (SBA). Van de vragen die aan iedereen werden voorgelegd en waar dat relevant is, zijn de antwoorden van de voorzitters vergeleken met die van de andere stembureauleden.

In hoofdstuk 2 staan de globale kenmerken van de stembureauleden en hun evaluatie van de verkiezingen. In hoofdstuk 3 gaan we wat dieper in op de gang van zaken voorafgaand aan de verkiezingen, inclusief de instructie van de SBA. De gang van zaken op de verkiezingsdag zelf en het gebruik van de iPad en de SBA wordt in hoofdstuk 4 besproken. In hoofdstuk 5 behandelen we de vragen die specifiek voor de voorzitters opgenomen zijn in de enquête.



## 2. Stembureauleden

In dit hoofdstuk bespreken we de achtergrondkenmerken van de stembureauleden. Daarnaast besteden we aandacht aan het algemene oordeel van de stembureauleden over het verloop van de verkiezingsdag.

Er zijn verschillende functies die de stembureauleden hebben bekleed, zoals te zien in tabel 2.1. In totaal hebben 75 voorzitters, 188 stembureauleden en 55 plaatsvervangend voorzitters aan de enquête deelgenomen. Ongeveer een op de vier stembureauleden (24%) is ook voorzitter van het stembureau geweest. Een op de zes respondenten (17%) is gemeenteambtenaar, dit percentage is iets lager dan in 2012 (25%).

Tabel 2.1 Overzicht functies stembureauleden

	2010	2011	2012	2017
Voorzitter	21 %	21 %	19%	23%
Voorzitter, tevens gemeenteambtenaar	2 %	3 %	2%	11%
Stembureaulid	58 %	61 %	56%	58%
Stembureaulid, tevens gemeenteambtenaar	19 %	15 %	23%	6%

In tabel 2.2 staat een aantal kenmerken van de stembureauleden die hebben meegewerkt aan de Tweede Kamerverkiezing 2017. Het betreft de voorzitters, plaatsvervangend voorzitters en stembureauleden zijn meegenomen.

De gemiddelde leeftijd is 48 jaar. Het jongste stembureaulid was 20 jaar en het oudste stembureaulid was 76 jaar oud. De leeftijden zijn iets lager dan voorgaande jaren. Dit is vooral zichtbaar in een kleinere groep 65+ en 50-65 jaar. Dit is een trend die sinds de verkiezing van 2011 zichtbaar is.

Er waren ongeveer evenveel mannelijke (51%) stembureauleden dan vrouwelijke (49%). In verhouding met voorgaande jaren is deze verhouding meer in evenwicht. De meerderheid (67%) van de stembureauleden is hoger opgeleid en heeft een hbo of universitaire opleiding gevolgd.

Tabel 2.2 Achtergrondkenmerken stembureauleden

Leeftijd, sekse, opleiding	2010	2011	2012	2017
18-30	11 %	14 %	17%	21%
30-50	24 %	17 %	23%	28%
50-65	45 %	45 %	42%	36%
65 +	20 %	24 %	18%	15%
Man	62 %	64 %	58%	51%
Vrouw	38 %	36 %	42%	49%
Lagere school	1 %	1 %	1%	1%
Lbo/mavo	17 %	13 %	7%	5%
Havo/vwo	17 %	16 %	14%	11%
Mbo	20 %	18 %	22%	16%
Hbo/universiteit	45 %	52 %	56%	66%

### Verdeling over de stembureaus

Aan de stembureauleden is ook gevraagd aan te geven in welk stembureau zij zitting hebben genomen. Van elk stembureau heeft ten minste één lid de enquête ingevuld.

### Frequentie lidmaatschap

Voor de meeste respondenten is het niet de eerste keer dat zij deel uitmaken van een stembureau. In vergelijking met voorgaande jaren zijn er minder respondenten die voor de eerste keer stembureaulid of voorzitter zijn (zie tabel 2.3).

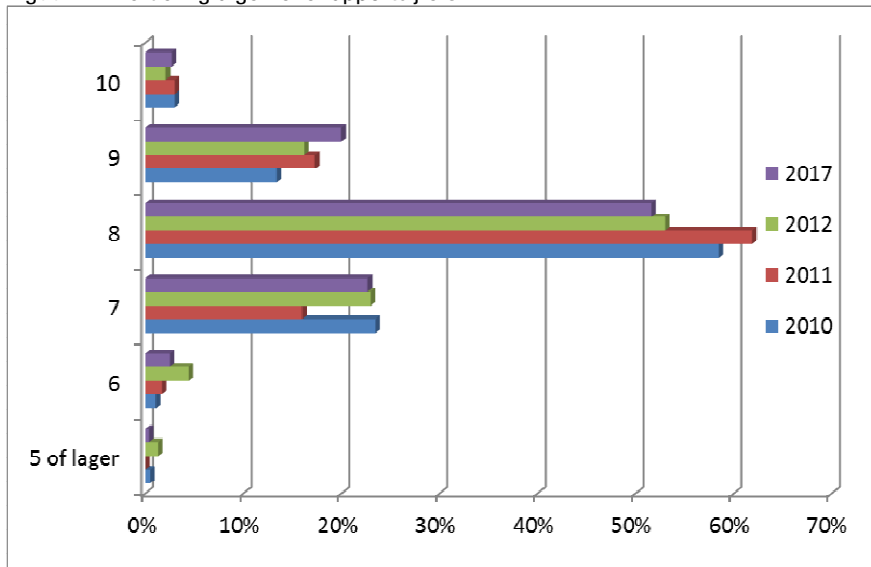
Tabel 2.3 Het aantal keer dat respondent heeft deelgenomen als stembureaulid

	2010	2011	2012	2017
1	16 %	15 %	17%	10%
2	17 %	14 %	13%	13%
3	22 %	15 %	16%	13%
4 – 10	16 %	38 %	34%	49%
10 – 25	21 %	19 %	12%	10%
25 of meer	8 %	6 %	7%	4%

### Algemeen oordeel verkiezingen

De stembureauleden hebben we gevraagd een rapportcijfer te geven voor de gang van zaken tijdens de verkiezing. De verdeling is te zien in figuur 2.1. Er zijn meer negens en tiens gegeven dan in 2012. Het aandeel stembureauleden dat de organisatie in 2017 met een acht of hoger waardeert is 74%, in 2012 was dit 71%.

Figuur 2.1 Verdeling algemene rapportcijfers





### 3. Voorafgaand aan de verkiezingsdag

#### 3.1 Redenen voor opgave als stembureaulid

Wat zijn voor de stembureauleden de belangrijkste redenen om zich op te geven? Aan de stembureauleden is een aantal mogelijke redenen voorgelegd met de vraag of deze een rol hebben gespeeld bij hun aanmelding (zie tabel 3.1).

Bijna iedereen (89%) vindt de belangrijkste reden dat het leuk is om te doen. Daarnaast wordt maatschappelijk besef/sociaal gevoel veel genoemd. Deze beide redenen waren voorgaande jaren ook veel genoemd.

Tabel 3.1 Motivatie om als stembureaulid deel te nemen tijdens de verkiezing

	2010	2011	2012	2017
Het is leuk om te doen	91%	86%	98%	89%
Maatschappelijk besef/sociaal gevoel	80%	75%	80%	79%
Interesse in politiek	66%	58%	65%	64%
Contacten met kiezers	62%	61%	58%	48%
Nieuwsgierigheid	49%	49%	47%	48%
De vergoeding	30%	30%	34%	40%
Omdat het mij gevraagd is	22%	21%	18%	15%
Gewoonte	16%	19%	13%	17%

#### Door wie of op welke wijze geattendeerd

De meeste stembureauleden zijn persoonlijk benaderd door de gemeente (34%). Net als in 2012 hebben 20% van de stembureauleden naar aanleiding van de oproep op het intranet van de gemeente zich opgegeven. Bij 40% andere redenen is veel genoemd: via kennissen/vrienden, via collega's, via familieleden of op eigen initiatief.

Tabel 3.2 Aanleiding tot de aanmelding als stembureaulid

	2010	2011	2012	2017
Persoonlijk verzoek vanuit de gemeente	37 %	41%	30%	34%
Een oproep in de krant	20 %	16%	15%	Nvt
Oproep via het intranet (voor gemeenteambtenaren)	13 %	12%	20%	20%
Andere aanleiding	30 %	31%	35%	40%
Oproep aan de RUG en Hanze	Nvt	Nvt	Nvt	1%

### Mail over benoeming

De stembureauleden zijn per mail op de hoogte gebracht van de benoeming als stembureaulid. Het tijdstip waarop de stembureauleden het bericht over hun benoeming hebben ontvangen was volgens de meeste leden op tijd (86%).

### 3.2 Instructie

Voor benoeming als (plaatsvervangend) voorzitter was het bijwonen van een instructiebijeenkomst verplicht voor (plaatsvervangende) voorzitters. Voor stembureauleden was er een verplichte E-learning met een verplichte toets.

#### Instructiebijeenkomsten

Tijdens de instructiebijeenkomst werd het gebruik van de SBA en iPad uitgelegd. De cursusleider werd door 98% van de stembureauleden als voldoende of goed beoordeeld.

De respondenten zijn over het algemeen tevreden over de verschillende aspecten van de instructiebijeenkomst. Iets meer tevreden dan voorgaande jaren is men over de demonstratie van stemmaterialen, zie tabel 3.3.

Tabel 3.3 Oordeel respondenten over aspecten van de instructiebijeenkomst, percentages die onderdelen voldoende of goed beoordeelden

	2010	2011	2012	2017
Ontvangst	95%	96%	93%	91%
Accommodatie	96%	97%	98%	100%
Duidelijkheid van de verkregen informatie	96%	97%	96%	95%
Volligheid van de informatie	95%	98%	95%	96%
Demonstratie van de stemmaterialen	91%	96%	85%	93%
De meegekregen schriftelijke informatie	96%	97%	97%	98%
Duur van de bijeenkomst	86%	91%	88%	92%
De mogelijkheid om vragen te stellen	98%	98%	96%	98%
Grootte van de groep	89%	98%	95%	97%
Cursusleider	Nvt	Nvt	94%	98%

### Online instructie

De online instructie was in 2017 voor alle stembureau-medewerkers verplicht. De gebruikers zijn zeer tevreden over de verschillende onderdelen van de online instructie, te zien in tabel 3.5, de resultaten zijn nagenoeg gelijk aan die van 2012.

Tabel 3.5 Oordeel respondenten over aspecten van de online instructie, percentages die onderdelen voldoende of goed beoordeelden

	2012	2017
Duidelijkheid van de verkregen informatie	98%	98%
Volledigheid van de informatie	96%	97%
Demonstratie van de stemmaterialen	97%	98%
De verplichte onderdelen van de instructie	97%	96%
De praktijkcasus	95%	97%
De afname van de toets	94%	96%

Ook in dit geval hebben we alle stembureauleden gevraagd hun mening te geven over een aantal stellingen over de online instructie (zie tabel 3.6). De respondenten vinden het positief dat de online-instructie verplicht is gesteld. De grote meerderheid van (92%) van alle respondenten is van mening dat ze goed voorbereid zijn dankzij de online instructie. De voorkeur voor een persoonlijke instructie is gedaald tot 20% ten opzichte van 43% in 2012.

Tabel 3.6 Mening over stellingen over online instructie, percentages die 'mee eens' of 'helemaal mee eens' antwoorden

	2012	2017
Goed dat online instructie voor sommigen verplicht is gesteld	63%	91%
Liever persoonlijke instructie dan online instructie	43%	20%
Online instructie even informatief als persoonlijke instructie	47%	Nvt
Online instructie gebruikt als naslagwerk	52%	60%
De tijd die ik besteedde aan de E-learning vond ik acceptabel	Nvt	85%
Dankzij de instructie was ik goed voorbereid om mijn stembureau-werkzaamheden	Nvt	92%

### 3.3 Instructie iPad en StembureauApp

De stembureauvoorzitters zijn zeer positief over de instructiebijeenkomst voor het gebruik van de StembureauApp (SBA). Alle onderdelen van de bijeenkomst zijn door meer dan 90% als voldoende of goed beoordeeld. Deze bijeenkomst was alleen voor de (plaatsvervangende) stembureauvoorzitters.

Tabel 3.7 Oordeel over de verschillende aspecten van de instructiebijeenkomst SBA, percentages die 'voldoende' of 'goed' antwoorden

	2017
De ontvangst	95%
De accommodatie	100%
De cursusleider	97%
De duidelijkheid van de verkregen informatie	95%
De volledigheid van de informatie	93%
De demonstratie van de stemmaterialen	92%
De schriftelijke informatie die u hebt meegekregen	97%
De duur van de bijeenkomst	95%
De mogelijkheid om vragen te stellen	99%
De grootte van de groep	100%

De stembureauvoorzitters hadden ook de mogelijkheid om aan te geven of er nog dingen misten in de instructiebijeenkomst. Enkele respondenten geven aan dat een flink niveauverschil bestaat de voorzitters, bijvoorbeeld wat betreft het gebruik van een iPad, mobiele apps en smartphones. Hierdoor geeft een aantal personen aan dat de instructie te lang en uitgebreid was en andere dat deze te kort was. Zo gaf één respondent het volgende commentaar:

*'Er was bij de samenstelling van de groep geen onderscheid gemaakt tussen ervaren en niet ervaren iPad gebruikers. Dit was voor mij een lange zit en had naar mijn idee in de helft van de tijd kunnen doen.'*



## 4. Het verloop van de verkiezingsdag

In dit hoofdstuk gaan we in op de gang van zaken van de verkiezingsdag zelf. We hebben de respondenten vragen gesteld over de inrichting van de verkiezingsruimte en diverse organisatorische zaken. Ook hebben we de respondenten gevraagd de omstandigheden (beschikbaarheid lunches, mogelijkheden om te pauzeren) waaronder ze hun taken moeten verrichten te beoordelen.

### 4.1 Stemlocatie

Als eerste is gevraagd de locatie waar gestemd moest worden te beoordelen. In de onderstaande tabel is te zien hoe de stembureauleden onder meer de verlichting, temperatuurbeheersing en toegankelijkheid van de stemlocatie beoordelen.

Over alle aspecten is men overwegend zeer tevreden. Het algehele oordeel over de stemlocaties is van 84% voldoende of goed naar 92% gegaan.

Tabel 4.1 Oordeel respondenten over aspecten van de locatie van het stembureau, percentages die onderdelen voldoende of goed beoordeelden

	2010	2011	2012	2017
De toegang tot de stemruimte	81%	87%	83%	92%
De grootte van de stemruimte	89%	94%	90%	92%
Het klaar staan van (voldoende) tafels en stoelen	91%	91%	86%	93%
De temperatuur in de ruimte	86%	76%	82%	87%
De verlichting van de ruimte	91%	95%	89%	94%
De ligging van de stemlocatie	90%	92%	90%	94%
Het kunnen vinden van de locatie door kiezers	82%	85%	82%	86%
De mogelijkheid tot goede bewegwijzering	85%	89%	85%	89%
De toegankelijkheid van de ruimte voor kiezers	89%	91%	88%	95%
De toegankelijkheid voor minder- of invaliden	72%	89%	76%	79%
De ruimte voor het tellen van de stemmen	79%	91%	82%	86%
Algeheel oordeel over stemlocatie	86%	87%	84%	92%

## 4.2 Gebruik iPad en StembureauApp

Dit jaar hadden de stembureauvoorzitters voor het eerst de beschikking over een iPad met daarop de StembureauApp (SBA). Deze app is gebruikt om verschillende werkzaamheden op het stembureau te ondersteunen. Van de voorzitters zegt 95% dat ze goed voorbereid waren op het gebruik van de SBA. Het gebruik van de SBA op de verkiezingsdag is door 96% van de stembureauvoorzitters als voldoende of goed beoordeeld. Praktische zaken zoals het opstarten van de iPad, inloggen in de SBA en scannen van de stempassen is door ruim 90% van de respondenten als voldoende of goed beoordeeld.

Tabel 4.2 Oordeel respondenten over het gebruik van de SBA en iPad, percentages die onderdelen voldoende of goed beoordeelden

	2017
Het gebruik van de iPad (algemeen)	96%
Het opstarten van de iPad	97%
Het inloggen in de SBA	97%
De stabiliteit van de internetverbinding SBA	92%
Het herstellen van de internetverbinding (na onderbreking)	90%
Het scannen van stempassen met behulp van de SBA	95%

De meerderheid (60%) van de respondenten heeft de internetverbinding van de iPad ten minste één keer moeten herstellen. Het herstellen van de internetverbinding kwam bij de stembureauvoorzitters gemiddeld 1,2 keer voor. Het herstellen van de internetverbinding is door 90% van de respondenten als voldoende of goed beoordeeld.

## 4.3 Vergoedingen en lunchpakket

Op de verkiezingsdag krijgen de stembureauleden een gratis lunchpakket op de stemlocatie. Daarnaast is er een pauzeregeling en krijgen ze een vergoeding voor de zitting op het stembureau en/of het bijwonen van een instructiebijeenkomst. In dit onderdeel gaan we dieper in op deze door het Projectteam Verkiezingen geboden faciliteiten.

In tabel 4.3 wordt de tevredenheid met de geboden vergoedingen gepresenteerd. Over de hoogte van de vergoedingen is de meerderheid positief, net als in voorgaande jaren.

Tabel 4.3 Oordeel stembureauleden over de vergoedingen, percentages die vergoeding als voldoende of goed beoordeelden

	2010	2011	2012	2017
De hoogte van de vergoeding voor de verkiezingsdag	86%	93%	86%	87%
De hoogte van de vergoeding voor de instructiebijeenkomst	93%	94%	88%	Nvt

### Het lunchpakket

We hebben de respondenten twee stellingen voorgelegd over het geboden lunchpakket. In tabel 4.5 staan de gegeven antwoorden op die stellingen. Beide aspecten van het lunchpakket worden sinds 2011 elke verkiezing iets minder positief beoordeeld. Slechts 63% van de respondenten is tevreden over de kwaliteit van het geleverde lunchpakket.

Tabel 4.4 Mening stembureauleden over het lunchpakket

	2010	2011	2012	2017
Het is een goede zaak dat de gemeente een lunchpakket verstrekt op de	90%	88%	88%	83%
Ik ben tevreden over de kwaliteit van het geleverde lunchpakket	78%	81%	72%	63%

## 4.4 Overige onderdelen verkiezingsdag

### Contact met Projectteam Verkiezingen

Tijdens de verkiezing in 2017 is door meer stembureau-medewerkers (39%) contact gezocht met het verkiezingscentrum dan in 2012 (14%). Dit jaar was het voor het eerst mogelijk om vragen te stellen aan het projectteam verkiezingen via de chatfunctie op de iPad. Van de respondenten die contact hebben gezocht heeft 64% hiervan ook gebruik gemaakt. De overige 36% van de stembureau-medewerkers deden dit telefonisch. Een ruime meerderheid van de medewerkers beoordeeld de afhandeling van de gestelde vragen als voldoende of goed (88%).

### Pauses

De meerderheid van de stembureauleden (73%) heeft tussen een vier en zes uur aan pauze gehad. In totaal geven 18 respondenten aan langer dan 6 uur pauze te hebben gehad. Het gemiddelde aantal uren pauze is vier uur en 48 minuten, ten opzichte van vier en een half uur in 2012.

### Het tellen van de stemmen

Nadat de stembus gesloten is, gaat men de stemmen tellen. Dit doen de stembureauleden samen met tellers die voor dit doel aan elk stembureau werden toegevoegd. Van de respondenten vond 96% de tellers een waardevolle toevoeging voor het tellen van de stemmen ten opzichte van 91% in 2012.

In tabel 4.5 staat aangegeven hoe vaak er herteld moest worden, nadat de stembiljetten per lijst waren gesorteerd en nadat de telling per kandidaat plaats vond. Er hebben flink minder hertellingen plaats gevonden dan tijdens de vorige tweede kamer verkiezing. Het grootste verschil zit tussen het percentage van de tellingen die na de eerste sortering direct goed was. In 2012 is dit bij maar 2% van eerste tellingen het geval. In 2017 is dit bij 32% het geval.

Tabel 4.5 Aantal hertellingen nadat de gesloten stembiljetten uit de stembus werden gehaald en nadat de stembiljetten per lijst waren gesorteerd.

	2012	2012	2017	2017
	Stembus	Na sortering	Na sortering	Per kandidaat
In één keer alles goed	48%	2%	32%	16%
Eén hertelling	42%	38%	41%	34%
Twee hertellingen	8%	38%	23%	39%
Drie hertellingen	1%	18%	4%	11%
Vier of meer hertellingen	0%	3%	1%	1%

### Het gebruik van de StembureauApp tijdens het tellen

Tijdens het tellen van de stembiljetten is door 89% van de stembureau medewerkers het stappenplan, zoals deze is opgenomen in de SBA-instructie, gevolgd. Het gebruik van de SBA tijdens het stemmentellen is niet door iedereen even positief ervaren. De SBA is vooral als nuttig ervaren bij de sneltelling (71%). Dit terwijl de helft (51%) van de respondenten aan geeft dat het tellen van elke stem met de SBA sneller gaat.

Tabel 4.6 Oordeel respondenten over het nut van de SBA tijdens de telling, percentages die onderdelen voldoende of goed beoordeelden

Nut van de SBA	2017
Het gebruik van de SBA bij de sneltelling is nuttig	71%
Het stappenplan in de SBA is nuttig	75%
Het stappenplan in de SBA voorkomt fouten in het telproces	59%
Het tellen van elke stem met de SBA is snel	51%
Ik zou liever eerst de stemmen per partij tellen, en het totaal invoeren in de SBA	58%

Alleen de (plaatsvervangende) voorzitters hebben een instructiebijeenkomst voor de SBA bijgewoond. Van de respondenten geeft 69% aan dat in de praktijk ook andere stembureau-medewerkers de SBA hebben gebruikt.

#### **Aanvullende opmerkingen over de StembureauApp**

De opmerkingen over de SBA zijn zowel positief als negatief. Sommige stembureau-medewerkers geven aan dat de app veel tijd scheelt tijdens het tellen en andere dat het juist extra tijd kost. Ook zijn er veel opmerkingen over het op nieuw moeten opstarten of herstellen van de internettoegang van de app. Het verschil tussen stembureau-medewerkers wat betreft handigheid in het gebruik van de iPad en SBA is groot. Het feit dat sommige personen beter kunnen omgaan met een iPad en andere moderne technieken kwam ook terug in de vragen over de instructiebijeenkomst.

#### **Algemene aanvullende opmerkingen**

Aan het eind van de enquête konden de stembureauleden opmerkingen plaatsen. Deze mogelijkheid is veel gebruikt. Veel respondenten geven aan dat de organisatie rond de verkiezing goed geregeld is. Over het gebruik en nut van de iPad en SBA is niet iedereen unaniem positief. Niettemin is het algemeen oordeel positief en veel respondenten geven aan tijdens de volgende verkiezing weer mee te willen werken.



## 5. Vragen voor de voorzitters

In dit laatste hoofdstuk gaan we in op een aantal zaken die specifiek gelden voor de voorzitters van de stembureaus. In totaal hebben 75 voorzitters de enquête ingevuld.

### 5.1 Ophalen en terugbrengen van materialen

De voorzitters van het stembureau zijn verantwoordelijk voor het ophalen van de materialen voor hun stembureau. Dit jaar was de locatie het gemeentekantoor. Voorgaande jaren was dit de Oosterpoort en/of gemeentekantoor. In tabel 5.1 is te zien wat de mening van de voorzitters is over de omstandigheden die van belang zijn bij het ophalen van dit materiaal.

Tabel 5.1 Voorzitters over het afhalen van de materialen op het gemeentekantoor (percentages die onderdelen als voldoende of goed beoordeelden)

	2010	2011	2012	2017
Parkeren bij de afhaallocatie	43%	62%	75%	57%
Weten waar u moet zijn in de hal / aan de balie / bedrijfsrestaurant	95%	86%	92%	91%
De afhandeling in de hal / aan de balie	99%	96%	100%	97%
De tijd die het kostte om alles af te handelen	98%	94%	97%	100%
Eventuele laatste instructies	96%	92%	99%	100%
Antwoorden op uw mogelijke vragen	90%	86%	99%	98%

Over alle aspecten zijn de voorzitters in ruime mate tevreden in 2017 met uitzondering van de parkeerfaciliteiten bij het gemeentekantoor. Ten opzichte van voorgaande jaren is alleen de tevredenheid over de parkeermogelijkheden gedaald. Bijna alle voorzitters beoordelen de afhandeling voldoende of goed.

Als het tellen van de stemmen voltooid is moet ook een proces-verbaal worden aangeleverd door de stembureau voorzitters. Hierna worden de stembussen opgehaald. Het ophalen van de stembus duurde in de meerderheid van de gevallen (83%) minder dan een kwartier. Gemiddeld duurde het ophalen van de stembus 11 minuten.

De beoordelingen over de verschillende aspecten rondom het terugbrengen van het materiaal zijn in 2017 hoger dan in 2012. In 2012 was afleverlocatie het gemeentekantoor of Oosterpoort terwijl dit in 2017 het Harm Buitenplein is.

Tabel 5.2 Voorzitters over het terugbrengen van de materialen naar afleverlocatie (percentages die onderdelen als voldoende of goed beoordeelden)

	2010	2011	2012	2017
Parkeren bij de afleverlocatie	69%	79%	90%	95%
Ontvangst	100 %	100%	96%	99%
Overzichtelijkheid in wat u waar moest inleveren	95 %	98%	90%	100%
Afhandeling aan de balie	98 %	92%	94%	95%
De tijd die het kostte om alles af te handelen	99 %	100%	84%	86%



## Samenvatting

Op 15 maart 2017 werd de Tweede Kamerverkiezing gehouden in Nederland. In de gemeente Groningen brachten 130.818 kiezers op 133 stemlocaties hun stem uit. Het opkomstpercentage was 82,2%. Onderzoek en Statistiek Groningen is gevraagd de gang van zaken rond de verkiezing te evalueren.

In totaal hebben 75 voorzitters, 55 plaatsvervangende voorzitters en 188 reguliere stembureauleden hun mening gegeven over de organisatie van de verkiezing. Hiervan is 36% tussen de 50 en 65 jaar; 66% heeft een hbo of universitaire opleiding. De meeste stembureauleden hebben vaker aan verkiezingen meegedaan, de 64% heeft al vier keer of meer als stembureaulid zitting genomen.

In totaal 74% van de stembureauleden waardeert de organisatie van de verkiezing met een rapportcijfer van 8 of hoger. Dit is meer dan bij de verkiezing in 2012, toen was dit 71%.

De redenen dat de respondenten zich opgeven als stembureaulid zijn voornamelijk omdat het leuk is om te doen (89%) en om het maatschappelijk besef (79%).

Dit jaar is een instructiebijeenkomst en een online instructie aangeboden. Voor de voorzitters was de instructiebijeenkomst over het gebruik van de iPad en de StembureauApp (SBA) verplicht. Beide instructiemethoden worden door de stembureauleden goed beoordeeld.

Het gebruik van de SBA is door de stembureau voorzitters zeer positief beoordeeld. Van de stembureauvoorzitters beoordeelde 96% het gebruik als voldoende of goed. De meerderheid (60%) van de voorzitters geeft aan ten minste één keer de internetverbinding van de iPad te moeten herstellen. Het nut van de SBA is gematigd positief ervaren. De respondenten zijn vooral positief over het gebruik in het algemeen en het stappenplan.

Alleen de (plaatsvervangende) voorzitters hebben een instructiebijeenkomst voor de SBA bijgewoond. Van de respondenten geeft 69% aan dat tijdens de verkiezingsdag ook andere stembureau medewerkers de SBA hebben gebruikt.

Over alle aspecten van de stemlocaties is men overwegend zeer tevreden. Het algehele oordeel over de stemlocaties is van 84% in 2012 naar 92% voldoende of goed in 2017 gegaan.

Over de vergoedingen en het lunchpakket is de meerderheid van de stembureauleden tevreden. De tevredenheid over de kwaliteit van het lunchpakket loopt sinds 2011 terug en was dit jaar 63%. Er wordt onder

andere aangegeven dat bij het samenstellen van de lunch rekening gehouden moet worden met vegetariërs.

De voorzitters hebben onder andere als taak de materialen op te halen en terug te brengen. Dit jaar was de locatie daarvoor de Kreupelstraat. De voorzitters zijn zeer tevreden over de gang van zaken rondom deze locatie met uitzondering van de mogelijkheid om te parkeren.



# BASIS VOOR BELEID



**BEZOEKADRES**  
Eendrachtskade ZZ 2  
9726 CW Groningen

**POSTADRES**  
Postbus 1125  
9701 BC Groningen

**T** (050) 367 56 30  
**F** (050) 367 56 33  
**E** [info@os.groningen.nl](mailto:info@os.groningen.nl)  
**I** [www.os-groningen.nl](http://www.os-groningen.nl)